

wij verwachten de republiek maandag 7 november in de balie

-teksten gezegd en gelezen tijdens onze voorstelling van 'de republiek' in de balie op maandag 7 november 2022. (20.30 uur tot ±22.10 uur)

vincent houdt de wacht bij de toneeluitrusting

we stallen onze toneeluitrusting zovast vanuit de auto op straat bij het achterdeurtje

om 8 uur kunnen we naar binnen

het gebouw is vol met mensen die naar het grote interview in de grote zaal gaan

en echt precies op tijd, net voor we kunnen beginnen komen de jongens van de techniek de microfoons aansluiten.

we zijn versterkt.

jo zegt tegen mij: 'jij bent'

we hebben het over wat voor speelgoed we hadden, toen we klein waren

de republiek is begonnen

jan joris lamers

yuval noah harari

uit: hoe wij het machtigste dier op aarde werden (unstoppable us: how humans took over the world) 2022

vertaling: inge pieters

wat zijn mensen eigenlijk voor wezens?

opgroeien is hard werken. niet alleen voor jou en je vrienden, maar voor iedereen. zelfs voor dieren. opgroeiende leeuwjes moeten leren hoe je rent en zebra's vangt. een jonge dolfijn moet leren zwemmen en vissen vangen. een adelaarskuiken leert hoe hij moet vliegen en hoe je een nest bouwt. niet zo makkelijk allemaal.

voor mensen is opgroeien nog moeilijker, omdat we niet precies weten wát we moeten leren. leeuwen rennen en jagen op zebra's, dolfijnen zwemmen en vangen vissen, adelaars vliegen en bouwen nesten - maar wat doen mensen?

later als je groot bent, rijd je misschien in een raceauto die sneller kan dan welke leeuw dan ook. misschien zeil je verder met een boot dan dolfijnen kunnen zwemmen. misschien word je de piloot van een vliegtuig dat hoger kan dan alle adelaars. misschien ga je een miljoen andere dingen doen die dieren zich niet eens kunnen voorstellen. zoals een computerspel bedenken, een nieuw medicijn ontdekken, een expeditie naar mars leiden of de hele dag thuiszitten en tv-kijken. mensen hebben zo veel mogelijkheden! daarom is het ook zo verwarrend om een mens te zijn.

maar wat je later ook gaat doen, het is goed om te weten waarom mensen zo veel mogelijkheden hebben. dat komt doordat we de hele planeet beheersen.

ooit werd de aarde beheerst door heel veel verschillende dieren. leeuwen, beren en olifanten heersten op het land. dolfijnen, walvissen en haaien heersten in zee. adelaars, uilen en gieren beheersten het luchtruim. maar nu wordt alles beheerst door mensen: het land, de zee én de lucht. overal waar wij komen in onze auto's, schepen en vliegtuigen, moeten de leeuwen, dolfijnen en adelaars voor ons aan de kant, en snel ook! dieren kunnen ons niet tegenhouden als we dwars door hun bos een snelweg

aanleggen. ze kunnen ons niet tegenhouden als we dammen in hun rivier bouwen. en ze kunnen ons ook niet tegenhouden als we de oceanen en de lucht vervuilen. we zijn zelfs zo machtig geworden dat het lot van alle andere dieren van ons afhangt. de enige reden dat er nog leeuwen, dolfijnen en adelaars bestaan, is omdat wij dat goedvinden. als mensen alle leeuwen, dolfijnen en adelaars op de wereld weg zouden willen hebben, konden we dat binnen een jaar voor elkaar kunnen krijgen.

dat is wel erg veel macht, en die kan op goede en op slechte manieren gebruikt worden. als mens moet je dus heel goed begrijpen hoeveel macht je hebt en wat je daarmee moet doen.

daarvoor moet je eerst weten hoe we aan die macht gekomen zijn.

wij mensen zijn lang niet zo sterk als leeuwen, we kunnen lang niet zo goed zwemmen als dolfijnen en we hebben al helemaal geen vleugels! hoe kan het dan dat we de baas van de hele planeet zijn geworden?

het antwoord op die vraag is een van de vreemdste verhalen die je ooit zult horen.

en het is een waargebeurd verhaal.

mensen zijn dieren

vroeger waren we wild

ons verhaal begint heel lang geleden, miljoenen jaren terug. in die tijd waren mensen gewoon dieren. mensen woonden niet in huizen, ze gingen niet naar hun werk of naar school en ze hadden geen auto's, computers of supermarkten. ze leefden in het wild, ze klommen in bomen om fruit te plukken, zochten paddenstoelen en aten wormen, slakken en kikkers.

de andere dieren - giraffes, zebra's en bavianen bijvoorbeeld - waren niet bang voor mensen en trokken zich weinig van ze aan. niemand dacht dat mensen op een dag naar de maan zouden vliegen, atoombommen zouden maken en boeken zouden schrijven zoals het boek datje nu leest.

eerst wisten mensen niet eens hoe ze werktuigen moesten maken. soms gebruikten ze stenen om noten te kraken, maar ze hadden geen pijl-enboog, geen speren en geen messen. mensen waren tamelijk zwakke dieren en als er een leeuw of beer aankwam, moesten de mensen maken dat ze wegwamen!

nu worden veel kinderen nog steeds midden in de nacht wakker en zijn ze zomaar ineens bang dat er een monster onder hun bed zit. dat is een herinnering van miljoenen jaren geleden. toen waren er écht monsters die 's nachts kinderen beslopen. wanneer je een geluidje hoorde in het donker, kon dat best een leeuw zijn die jou wilde opvreten. als je dan snel in een boom klom, overleefde je het misschien. maar als je weer ging slapen, vrat de leeuw je op.

als leeuwen een giraffe doodmaakten en opaten, keken de mensen soms van een veilig afstandje toe. ze wilden zelf ook wel wat vlees, maar ze waren bang om te dichtbij te komen. zelfs als de leeuwen weggingen durfden de mensen er nog niet op af te gaan. dan kwamen namelijk de hyena's aanzetten om de restjes op te eten en de mensen waren bang om ruzie met die vervelende beesten te krijgen. als alle andere dieren eindelijk weg waren, slopen de mensen voorzichtig naar het karkas om te kijken of er nog wat voor ze over was ... maar er waren alleen nog wat kale botten. dan haalden ze hun schouders op en gingen ze op zoek naar vijgen. toen kreeg iemand een geweldig idee. ze pakte een steen, hakte daar stukjes af om hem scherper te maken,

en gebruikte die toen om een bot te kraken. daar bleek merg in te zitten, een sappig spul. ze at het op en ze vond het heerlijk. anderen zagen wat ze deed en gingen haar nadoen. al snel gebruikte iedereen stenen om botten open te breken en merg te eten. eindelijk hadden mensen iets wat alleen zij konden!

elk dier heeft zijn eigen speciale talent: spinnen weven webben en vangen vliegen, bijen bouwen nesten en produceren honing, spechten trekken larven uit boomstammen. sommige dieren hebben echt heel rare talenten. poetsvissen, bijvoorbeeld. dat zijn kleine visjes die haaien achtervolgen en wachten tot de haaien klaar zijn met eten. als een haai een lekkere tonijn heeft opgevreten, doet hij zijn bek wijd open en zwemmen alle poetsvisjes naar binnen om de stukjes tonijn weg te halen die tussen de haaiantanden zijn blijven zitten. de haai krijgt gratis gebitsreiniging en de poetsvisjes krijgen een lekker maaltje. op de een of andere manier herkennen haaien de poetsvissen en ze eten ze nooit per ongeluk op.

de mensen van vroeger hadden nu ook hun speciale ding: ze wisten hoe ze botten open konden breken met stenen, zodat ze het merg dat erin zat konden opeten. en belangrijker nog: mensen leerden dat werktuigen maken een goed idee is.

ze begonnen stokken en stenen te gebruiken om allerlei andere werktuigen te maken. niet alleen om botten te kraken, maar ook om oesters van rotsen te wrikken, wilde uien en wortels op te graven en op kleine dieren te jagen, zoals hagedissen en vogels.

uiteindelijk ontdekten mensen iets nog veel geweldigers dan stokken en stenen: ze ontdekten hoe ze vuur konden gebruiken! vuur is een woest, angstaanjagend iets. als een leeuw een zebra heeft opgevreten, heeft hij geen honger meer en gaat hij lekker liggen slapen. maar als

vuur een boom opeet, krijgt het alleen maar meer honger en springt het onbeheersbaar van boom naar boom. het kan in één dag een heel bos verzwelgen, tot er alleen nog as over is. als je vuur probeert aan te raken of vast te pakken om het tegen te houden, verbrandt het jou ook. daarom zijn alle dieren bang voor vuur. ze zijn nog banger voor vuur dan voor leeuwen. sterker nog: zelfs leeuwen zijn bang voor vuur.

maar sommige mensen van heel vroeger begonnen vuur wel interessant te vinden. want wat zou het handig zijn als ze dat net zo konden gebruiken als stokken en stenen ...

zit je ook weleens in een kampvuur te staren en naar de dansende vlammen te kijken? dat is nog zo'n oeroude herinnering. eerst gingen mensen heel voorzichtig met vuur om en bekeken ze het van een afstandje. misschien ontdekten ze dat er weleens een boom in brand vloog als hij door de bliksem was getroffen en dat ze daar dan omheen konden gaan zitten om te genieten van het licht en de warmte. en mooier nog: zolang de boom brandde, durfden er geen gevaarlijke beesten in hun buurt te komen!

harari

matthias de koning

j bernlef

uit: 'vreemde wil' 1994

prachtig

beroemd maar dood vroeg hij: en wat bleef er van mij over?

ik wees op een losse regel
een uit zijn verband gerukt citaat
meestal toegeschreven aan een ander.

voetafdruk op een verlaten strand
vol lege, uitgewoonde schelpen.

prachtig is de onsterfelijkheid
maar wat doen wij in de tussentijd?

bernlef

annette kouwenhoven

jan arends

uit: 'vrijgezel op kamers', 2003

ik schrijf gedichten

ik

schrijf gedichten

als dunne bomen.

wie

kan zo mager

praten met de taal
als ik?

misschien is mijn vader
gierig geweest
met het zaad.

ik heb
hem nooit
gekend,
die man.

ik heb
nooit
een echt woord gehoord
of het deed pijn.

om pijn
te schrijven
heb je
weinig woorden
nodig.

uit: lunchpauzegedichten, januari 1974

er is nog nooit
er is
nog nooit
een mens geweest
die een korrel aarde
heeft bezeten.

lunchpauzegedichten, januari 1974

arends

parafrase op een gedicht uit het geheugen geciteerd

als kind rilde ik
voor kwallen in de zee
maar nu weet ik
kwallen leven
voornamelijk
op het land

erasmus mackenna

uit 'the guardian'

bij het overlijden van low mimi parker

stevie chick. 5 november 2022

low's mimi parker was een stem van hoop en genezing in
indie rock

de op 55-jarige leeftijd overleden zangeres en drummer
was 'een beetje terughoudend' om met haar man alan
sparhawk een band te vormen. maar haar songwriting en
gedempte, sterke stem zorgden ervoor dat low adembene-
nemende muziek maakte die zowel mooi als verontrus-
tend was

in de begintijd van hun huwelijk was de droom van alan sparhawk en mimi parker eenvoudig. 'we wilden samen iets doen in het leven - samen zaken doen of samenwerken ... gewoon samen zijn', vertelde sparhawk me in 2013. de oplossing kwam in 1993 toen ze low oprichtten, waarin parker zong en drumde tot haar dood op zaterdag.

ze kenden elkaar al sinds de lagere school en groeiden samen op in clearbrook, een klein stadje op het platteland van minnesota. parkers moeder was een ambitieuze countryzangeres wiens carrière niet verder was gekomen dan een handvol shows in minneapolis, maar ze hield er nog steeds van om oude gospelliedjes met haar dochters te zingen en af en toe op te treden in de kerk of op begravenissen. nadat ze in hun tienerjaren met elkaar gingen daten, ging sparhawk rondhangen in het parker-huis en jamde hij met mimi's moeder. het was daar dat sparhawk en zijn toekomstige vrouw/bandmaat voor het eerst harmoniseerden en samen neil young's heart of gold zongen.

voor parker was muziek 'een beetje een droom geweest, maar niet iets dat ik ooit had gedacht dat ik zou doen'. ze had sowieso andere passies: sporten en sneeuwscooters rijden door de winterse landschappen van minnesota. maar toen stelde sparhawk voor dat hij en parker een band zouden vormen en haar een snaredrum en cimbaal gaf die hij had gevonden in de kelder van de arena waar hij werkte (parker had jaren eerder drums gespeeld in haar junior high-harmonieorkest). 'ze was een beetje terughoudend,' herinnerde sparhawk zich. 'ze is echt niet erg geïnteresseerd om voor mensen te staan.'

dat minimale drumstel hielp low's vroege, spaarzame geluid vorm te geven, maar parkers stem - samen met haar

songwriting - zou haar meest cruciale bijdrage aan de groep bewijzen: een gedempte, sterke stem, heilig en toch menselijk. 'ik herinner me levendig dat ik words, van ons eerste album, in ons oude appartement schreef', vertelde sparhawk me. 'en toen kwam mimi binnen met de harmonie, en het was alsof je de geest in een lichaam stopte, alsof je iets tweedimensionaals nam en het driedimensionaal maakte.' de intimiteit van hun harmonieën voelde bijna alsof wij luisteraars aan het afluisteren waren. parker vertelde ace hotel later dat in de zeldzame gevallen dat ze met iemand anders zong, 'het bijna voelt alsof ik verkeerd doe ... alsof ik alan bedrieg, op een rare manier.'

de spectrale kwaliteit van hun vroege demo's bekoorde de legendarische indie-buitenbeentje kramer, die hun debuutalbum i could live in hope uit 1994 produceerde. critici noemden hun geluid 'slowcore' - een term die de groep verafschuwde. maar low oversteeg al snel zo'n hokje, hun ongehaaste tempo en spaarzame arrangementen verdienden een loyale cult-aanhang. nadat gap zijn kerstadvertentiecampaagne in 2000 had voorzien van een soundtrack met de ijzige lezing van little drummer boy (van de ep van de groep uit 1999 met kerstliedjes), vond low een bescheiden commerciële doorbraak. de 'things we lost in the fire' van het jaar daarop was een meesterwerk, bepaald door de bijdragen van parker. laser beam was adembenemend, een resonerend slaapliedje geïnspireerd door parker die zag hoe haar alcoholische vader werd belaagd door een agent toen ze een kind was, terwijl hij het trauma onderdompelde in een helende stilte. in in metal gebruikte ze de praktijk van het bruinen van babyslofjes als metafoor voor de intense kwetsbaarheid die volgt op het krijgen van een kind - de angst dat ze schade kunnen oplopen, het gevoel dat het

ouderschap zelf een vluchtige ervaring is, snel wegebend - zingend ' deels een hekel aan je te zien groeien / en net als je babyschoentjes / ik wou dat ik je lijfje kon houden / in metaal'. beide nummers waren studies naar het vermogen van low om muziek te maken die zowel mooi als verontrustend is.

de albums die volgden bouwden voort op low's vroege toejuicing, maar ontmantelden en herbouwden ook onbevreesd hun paradigma, namen rockdynamiek over met 2005's the great destroyer en, op hun drie albums met producer en bon iver-medewerker bj burton - 2015's ones and sixes, 2018's double negative en hey what uit 2021 - een gewaagd experiment omarmen in sync met donkere teksten die een land in beroering weerspiegelden. inderdaad, enkele van de beste nummers van parker kwamen in het laatste decennium van low, niet in de laatste plaats just make it stop, het hoogtepunt van door jeff tweedy geproduceerde the invisible way uit 2013. over gedempte drums, emotionele piano en broeierige gitaarstrum zong parker met ingetogen wanhoop - 'i'm close to the edge / i'm at the end of my road' - maar haar harmonieën boden een sprankje hoop, een gevoel dat ze was niet alleen.

net als de prachtige all night, van hey what van vorig jaar, leek parker's tekst te zinspelen op sparhawks geestelijke gezondheidsproblemen, die ze vertelde aan carmel holt, presentator van de sheroespodcast, had hij last van 'al vele jaren ... het is niet een van die dingen die een gemakkelijke oplossing heeft.' als kind van een alcoholist merkte parker op dat zij en sparhawk 'een perfecte storm' waren, maar hun liefde was sterk genoeg om het te doorstaan. inderdaad, welke turbulentie er ook toesloeg, hun verbintenis doorstond, hun chemie een wederzijds ondersteunend iets. 'het is een goede balans', vertelde sparhawk me in 2013. 'ze is verlegen. ik ben nog steeds een

stotterende 14-jarige jongen met een gitaar. mijn grillige psyche en haar zeer beheerste, gereserveerde karakter hebben elkaar in de loop der jaren vrijwel gered. mimi is de essentie geweest die ons in staat heeft gesteld om de dingen te doen die we doen.'

het was eerder dit jaar op holt's podcast dat parker haar kankerdiagnose in december 2020 onthulde. in het interview had ze gezegd dat ze 'een heel intense chemotherapie' en operatie had gehad - 'een gekke en surrealistische twee jaar'. 'onze tijd kan worden ingekort', voegde ze eraan toe. 'we proberen elke dag iets te betekenen, om een verbinding te maken met onze kinderen, ons gezin.' het vermogen om muziek te maken, om hun alom geprezen hey what in het midden van deze onrust was, zei ze, 'een verademing en een bron van troost geweest ... ik ben dankbaar voor de ervaringen die ik heb gehad, de kansen om te maken prachtige muziek, om met alan samen te werken, om zijn chaos te begrijpen en zijn neigingen om ze te vermengen met mijn kalmte en mijn zoektocht naar harmonie en mooie dingen.'

parker

margijn bosch

george perec

de parachutesprong

uit: 'ik ben geboren' verzamelde teksten 1985/1993

07

(parijs, 10 januari 1959.

helemaal aan het eind van een vergadering van de groep rond het tijdschrift arguments vraagt georges perec aan jean duvignaud het woord. een bandrecorder neemt de discussie op.)

-perec?

-er is iets wat ik wil zeggen ... ik geloof dat ik helemaal aan het eind van de discussie graag het woord zou willen nemen om een verhaal te vertellen.

-nou, vertel je verhaal dan maar, ouwe jongen. goed in de microfoon spreken, daar zo, ja ...

-maar pas als het afgelopen is, als jullie niets meer te zeggen hebben!

-wat moet je dan zo hoognodig kwijt?

-ik geloof dat het nogal persoonlijk is. ik zou jullie iets willen vertellen over ... ik heb het idee dat ... misschien lijkt het op het eerste gezicht om iets heel anders te gaan, maar ik heb het idee dat het toch echt om hetzelfde gaat ...

-ga je gang maar, dat is nou dialectiek! ... (gelach)

- ... dat het te maken heeft met alles wat we vanavond hebben gezegd. het is een heel persoonlijke ervaring, ik vertel erover omdat ik een beetje ... omdat ik wat gedronken heb. ik zou het willen hebben over een sprong die ik heb gemaakt. op het eerste gezicht lijkt er geen enkel verband te zijn tussen een parachutesprong en een discussie onder intellectuelen. en er is inderdaad geen enkel verband. alleen, als het me lukt om jullie te zeggen hoe ik er nu tegenover sta ... hoe ik een tijd geleden een parachutesprong heb gemaakt, dan zijn er denk ik een aantal gemeenschappelijke verbanden, die ik niet eens hoef te

proberen duidelijk te maken, maar die hoe dan ook wel duidelijk zullen worden. oké, ik begin dus.

we zitten op een luchtmachtbasis. je hebt daar een zeker aantal parachutisten. maar het woord 'parachutist' moet niet meer, worden opgevat in de betekenis die we er tegenwoordig aan geven, we hoeven alleen in het oog te houden dat er onder al die parachutisten één is en dat ben ik, georges perec (beschaamd lachje) oftewel iemand die toch van redelijk goede wil is, die toch levenslustig is, die een bepaald aantal problemen heeft maar die zijn problemen kan oplossen of juist gelooft dat hij ze kan oplossen als hij erin slaagt alle stappen te zetten die voor het springen noodzakelijk zijn. er is een enorm lawaai van vliegtuigen die warmdraaien op de landingsbaan. het wachten, dat ongelooflijk lang duurt. een soort teleurstelling, door het feit dat we maar zitten te wachten, dat er enorm veel mensen zijn die eerder gaan dan wij-dat wil zeggen: er zijn enorm veel mensen die een gevaar gaan lopen voordat wij aan de beurt komen-, door het feit dat we niet tegen onze eigen moed opgewassen zijn. we zitten gewoon te wachten, we roken een sigaret, we gaan pissen, want vóór zulke momenten moet je altijd pissen, en dan, op een bepaald moment, op een bepaald ogenblik ... -als het iemand niet interesseert, want zelf vind ik het volslagen stomzinnig wat ik aan het vertellen ben, dan zou ik graag willen dat hij me onderbrak en zei dat het nergens op slaat (luide tegenwerpingen) maar goed, als niemand iets zegt ga ik door. je gaat pissen, en dan hoor je op een bepaald moment opeens een bevel, dat luidt 'neemt geweer!' iedereen rent naar de geweren, we gaan in de houding staan. het slaat nergens op, maar het heeft op een bepaalde manier allemaal met een ritueel te maken, met een langzame opbouw van het feit ... een langzame opbouw van de angst, en die angst is iets ongelooflijk belangrijks. want vanaf dat moment beginnen we

bang te worden. zolang we niet te horen hebben gekregen dat we onze uitrusting moeten aantrekken zijn we niet bang, omdat we nog niet zeker weten dat we gaan springen. vanaf het moment dat we onze uitrusting aantrekken, weten we zeker dat we gaan springen. dan beginnen we te controleren of onze parachute compleet is. je controleert het harnas, je controleert -ik wil nog een kleine opmerking maken: misschien is het vrij lastig om wat ik net heb verteld nauwkeurig te notuleren, want dat kan vrij gevaarlijk zijn voor sommige mensen die niets te maken hebben met de reden van mijn aanwezigheid hier, maar dat doet er niet toe. je doet je uitrusting aan, je controleert de lengte van het bokkentuig, je maakt het bokkentuig vast: op dat moment zit de parachute achter op je rug en voor op je buik. de parachute weegt vijftien kilo, het is een erg zwaar geval, erg lastig om te dragen. je bent echt ... veroordeeld, je bent echt ... gekleineerd! eigenlijk is het vreselijk: zo'n ding valt niet te dragen, er valt niet mee te lopen. je verdraagt het omdat het niet anders kan. we inspecteren onze parachutes. er komt een vliegtuig aan, we klimmen het vliegtuig in. het vliegtuig stijgt op. op een bepaald moment hangt het vliegtuig in de lucht, iedereen is gaan zingen op het moment dat het vliegtuig in beweging kwam, en plotseling houdt iedereen op met zingen. als je naar de ogen kijkt van de mensen tegenover je, dan merk je dat er iets gemeenschappelijks is, los van wie daar zitten, los van hoe bang de mensen zijn, los van het feit dat je weet dat het fascisten zijn, dat je weet dat die lui je reinste schoften zijn, dat die lui arme sukkels zijn ... je voelt dat er iets gemeenschappelijks is, maar je kunt niet precies achterhalen wat. misschien gewoon het feit dat ze allemaal in hetzelfde schuitje zitten als jij, dat ze allemaal op een bepaald moment door de deur van het vliegtuig naar buiten moeten. op een bepaald moment zegt iemand tegen ons:

'opstaan, vastkoppelen.' 'opstaan, vastkoppelen', dat betekent dat je moet opstaan-we zitten op de grond-, je moet opstaan, je moet de statische lijn vastkoppelen, je moet hem vastkoppelen aan de kabel van het vliegtuig en in een bepaalde positie gaan staan ten opzichte van degene die voor je staat en degene die achter je staat, zodat je zo goed mogelijk naar buiten kunt. en op dat moment wordt het heel ingewikkeld: het lukt je niet om op te staan. nou ja, het lukt mij niet om op te staan. ik weet niet precies wat er aan de hand is, ik weet niet wat er gebeurt, mijn benen doen het niet meer, ik heb het gevoel dat ik alles op zal geven, dat het laatste beetje moed me in de schoenen zinkt, dat ik absoluut niet in staat zal zijn die volstrekt onbeduidende handeling uit te voeren, namelijk opstaan, de musketon van mijn parachute pakken, hem aan de statische lijn haken, en dan springen, nou ja, een stap naar voren doen, me voorbereiden ... en dat lukt me dus niet! dat is het moment van de twijfel. het is precies alsof alles dan op losse schroeven wordt gezet.

op dat moment doet zich het probleem van de keuze voor. dat eigenlijk het probleem van het hele leven is. op dat moment weet ik dat ik vertrouwen moet gaan hebben in dingen die me volslagen vreemd zijn. dat ik moet gaan beginnen mijn toestand volledig en definitief onder ogen te zien: het feit dat ik parachutist ben, dat ik een helm op heb, dat ik een parachute op mijn rug en een parachute op mijn buik draag, dat dat allemaal bij elkaar vijftien kilo weegt, dat dat erg zwaar is, dat mijn oren suizen omdat ik net in twintig seconden vierhonderd meter ben gestegen, dat het vliegtuig snelheid maakt, dat iedereen die ik zie, alle mensen die ik zie, bang zijn omdat ze allemaal wel bang moeten zijn, en dat ik ook die angst voel, die me verkrampt, die me verhindert op te staan! en toch staat iedereen op, in één ruk. iedereen staat op, en er gebeurt

niets. we zijn vastgekoppeld. de mensen die ons laten springen, die ons droppen, de instructeurs, controleren of de statische lijnen en de parachutes in orde zijn. alles is altijd in orde. en dan klinkt er op een bepaald moment een sirene. op het moment dat die sirene klinkt, begin je te springen. in het algemeen, algemeen gesproken bedoel ik, ben je zelf nooit de eerste die springt. ik vertel dit verhaal omdat ik op dat moment niet de eerste was die sprong. het was ook niet mijn eerste sprong. het was ook niet het begin van alles. het was gewoon de herhaling. het was de vijfde of zesde of zevende keer dat ik een handeling uitvoerde waarmee ik vertrouwd was, dat ik ophanden uitvoerde waarmee ik vertrouwd was, dat ik opnieuw iets deed wat ik al eerder had meegemaakt. intussen was de angst er niet minder om. de angst was zelfs veel groter, omdat ik wist wat er na zou komen. en wanneer die sirene begint te loeien, betekent dat dat de voorsten, degenen die vooraan staan, springen. ik ben ook een keer de voorste geweest bij een sprong, maar dat is een ander verhaal... en op dat moment begint iedereen naar voren te bewegen. en naarmate je verder naar voren beweegt, raak je meer en meer buiten bewustzijn. het enige wat overblijft is die wil, die wil om een eind te maken aan al dat slome gedoe, al die zwaarte, al dat moeizame gesjouw met een parachute van vijftien kilo op je rug en op je buik, al dat moeizame bewegen, het feit dat je als haringen in een ton zit ... we hebben allemaal haast, we hebben verschrikkelijk veel haast om eruit te springen. en heel snel springen we eruit. en op een bepaald moment sta je voor de leegte. je staat voor een deur en vierhonderd meter lager is ... vierhonderd meter lager is de aarde, dat wil zeggen er is niets. voor je is niets. en je moet je in de diepte storten. over dat moment wil ik het hebben, daarom vertel ik jullie dit verhaal: want op een bepaald moment sta je tegenover ... het is niet

eens dat je tegenover een gevaar staat, het is dat je koste wat het kost vertrouwen moet hebben in iets.-eigenlijk weet ik al helemaal niet meer waarom ik jullie dit verhaal vertel, maar dat doet er niet veel toe. je moet koste wat het kost vertrouwen hebben in die parachute, je moet koste wat het kost tegen jezelf zeggen dat, ja, dat het volgende gaat gebeuren: de sl, de statische lijn, ontrolt zich, daarna gaat de parachute open, daarna komen de vanglijnen los en ontvouwen zich, daarna gaat de parachute volledig open, voor je uit heb je die geweldige bloemkroon, en het is geweldig, je wordt gedragen, je gaat naar de grond met een al bij al zeer lage snelheid, je landt, en dan is het allemaal voorbij, je hebt zes sprongen in plaats van vijf, of acht in plaats van zeven ... en op een bepaald moment twijfel je. je kunt echt niet anders. je vraagt je af... nee nee, het is nietje, het is ik. ik heb me altijd afgevraagd waarom ik ben gesprongen. eerst, in het begin, was het helemaal geen probleem-ik had ermee ingestemd, ik was ingedeeld bij de parachutisten, ik ging erheen, al had ik wel een manier kunnen vinden om niet te gaan, laten we zeggen vanwege mijn privé-situatie. ik stemde ermee in omdat ik het gevoel had dat ik er iets nieuws zou beleven.-dubignaud, ik wilde u zeggen dat ik erg verrast was toen clara malraux tegen me zei dat een parachutesprong vergelijkbaar is met een psychoanalyse ... voor mij was die opmerking dus inderdaad vrij grappig! maar eigenlijk denk ik dat het niet helemaal klopt. eigenlijk denk ik dat de psychoanalyse mij iets heel anders heeft bijgebracht. dat het volstrekt niet op hetzelfde terrein lag. dit was echt vertrouwen. dit was echt het begin van optimisme, ik bedoel de absolute noodzaak van optimisme, dit was echt vertrouwen in het leven. ik heb het idee ... nou ja, jullie kennen me lang genoeg om te weten dat wat ik bijvoorbeeld vanavond gezegd heb, wat ik tegen jullie gezegd heb sinds ik terug ben in parijs,

sinds de maand november, iets heel anders is dan wat ik dacht voordat ik in militaire dienst ging. ik heb het idee dat dat toch niet totaal irrelevant is, dat er ergens toch een gemeenschappelijk verband is, dat er ergens toch een mogelijke samenhang is met het feit dat je verplicht bent om koste wat het kost vertrouwen te hebben en dat het niet mogelijk is iets te weigeren, dat het niet mogelijk is ... te ontkennen, dat het niet mogelijk is je bijvoorbeeld te verschuilen achter nihilisme, of zelfs achter intellectua- lisme, dat het zelfs niet meer mogelijk is de dingen intel- lectueel te gaan beredeneren! je staat voor de leegte en in één ruk moet je je erin storten. in één ruk moet je je angst weigeren, in één ruk moet je weigeren het op te ge- ven. en dan ... dan moet je je naar voren werpen. ik heb dertien keer gesprongen en dertien keer heb ik me naar voren geworpen. dertien keer had ik zin om het op te ge- ven, had ik zin om te zeggen: 'oké, laat maar, ik kan nou ook weigeren, wat maakt het uit, ik heb mijn brevet, het doet er absoluut niet toe, ik kan er ook de brui aan ge- ven.' nee, dat was het niet precies ... ik geloof dat als ik ooit één keer het gevoel, de indruk heb gehad dat ik ... ik bedoel: dat ik moedig was-maar niet in de banale zin van het woord, niet in de geijkte zin, die van de voortdurende zelfoverwinning-dan was het wel toen ik de volstrekt gra- tuite daad verrichtte om me vanaf vierhonderd meter hoogte in de leegte storten, een daad met een bijklank. ... met een bijklank van fascisme. echt: een bijklank van fas- cisme. want het feit dat je parachutist bent, dat betekent niet zomaar iets. het betekent dat je leeft in een omge- ving die bestaat uit figuren die maar één ding willen, en dat is voortdurend de republiek kapotmaken. nou ja, het algerije van de kolonels, we weten wat dat is. maar goed, toch moest je springen, want ik geloof dat ik hier van- avond niet had gezeten als ik dat niet gedaan had. ik moest me koste wat het kost in de leegte storten, en ik

moest koste wat het kost die moeilijkheid aanvaarden, die ik nu in verband breng met de moeilijkheden van de dagen die voor ons liggen, die ik in verband breng met de situatie ... misschien omdat ik een intellectueel ben, omdat ik geneigd ben verbanden te leggen die altijd een beetje eigenzinnig zijn ...

je moest je onvoorwaardelijk naar voren werpen. iets an- ders was niet mogelijk. het was noodzakelijk om te sprin- gen, noodzakelijk om je in de diepte te storten, zodat je ervan overtuigd kon raken dat het misschien zinvol was, dat het misschien gevolgen kon hebben waar je zelf niet eens weet van had. het lijdt volstrekt geen twijfel dat het voor mij, op een volstrekt persoonlijk vlak, een enorme weerklank heeft gehad: het feit dat ik vóór 1958 niet in staat was mezelf te aanvaarden en dat ik daar nu constant, onafgebroken toe in staat ben, dat ik niet in staat was te bepalen wie ik was en dat ik daar nu alleszins toe in staat ben, en dat dat eigenlijk zelfs helemaal geen probleem meer is. maar ook vanuit een meer algemeen gezichts- punt was het belangrijk: de reden dat we hier zijn is dat we allemaal in meerdere of mindere mate meewerken aan een tijdschrift, en dat tijdschrift is op zoek naar zich- zelf, is al twee jaar op zoek naar zichzelf ... het is puur mijn persoonlijke indruk, maar ik geloof dat het zich in de diepte moet storten, dat het de sprong moet wagen. dat is alles.

perec

vincent vandenbergh

george perec

uit: 'ik ben geboren' verzamelde teksten 1985/1993

gekozen en vertaald door rokus hofstede 2003

hoofdstuk 'denken/klasseren 1981/1985

f) de onzegbare vreugden van de opsomming

elke opsomming bevat twee tegengestelde verleidingen: de eerste is om alles te inventariseren, de tweede om toch maar iets achterwege te laten. in het eerste geval gaat het erom de zaak definitief zijn beslag te geven, in het tweede de zaak open te laten. tussen het uitputtende en het onvoltooide lijkt mij de opsomming, nog vóór enige gedachte (of klassering), een uiting te zijn van de behoefte om te benoemen en te verzamelen zonder welke de wereld ('het leven') voor ons geen aanknopingspunten zou hebben: er zijn dingen die verschillen en toch ook een beetje hetzelfde zijn; je kunt ze bijeenbrengen in reeksen, waarbinnen het mogelijk is ze te onderscheiden.

in het denkbeeld dat er op de hele wereld niets zo uniek is dat het niet in een lijst kan worden ondergebracht, steekt iets opwindends en verschrikkelijks tegelijk. alles kan worden geïnventariseerd: de edities van tasso, de eilanden voor de atlantische kust, de ingrediënten die nodig zijn voor het bereiden van een perentaart, de voornameste relieken, mannelijke naamwoorden die een vrouwelijk meervoud krijgen (amours, délices, orgues), wimbledon-finalisten, of ook, hier willekeurig tot tien beperkt:

-1 de patroniemen van de zwager van brû:

bolucra

bulocra

brelugat

brolugat

botugat

bodrugá

broduga

bretoga

butaga

brétaga

-2 de plaatsnamen in de omgeving van palaiseau:

les glaises le pré-poulin

la fosse-aux-prêtres les trois-arpents les joncherettes

les clos

le parc-d'ardenay la georgerie

les sablons

les plantes

-3 de kwaaltjes van mr zachary mcaltext:

voelt zich duizelig door het parfum van zesduizend dozijn
rozen
haalt zijn voet open aan een conservenblikje
wordt half verslonden door een roofkat
postalcoholische para-amnesie
onbedwingbare slaapdrang
laat zich bijna door een vrachtwagen omverrijden
braakt zijn maaltijd uit
gerstekorrel van vijf maanden aan het oog
slapeloosheid
haaruitval

p) hoe ik klasseer

mijn probleem met ordeningen is dat ze niet beklijven.
zodra ik klaar ben met orde scheppen is die orde alweer
achterhaald.
net als iedereen, veronderstel ik, raak ik soms in de greep
van opruimwoede. omdat er zoveel op te ruimen voorwer-
pen zijn en omdat het hoegenaamd onmogelijk is die vol-
gens werkelijk bevredigende criteria in te delen, maak ik
het opruimen nooit af, kom ik niet verder dan wat voorlo-
pige, vage herschikkingen, die nauwelijks efficiënter zijn
dan de aanvankelijke anarchie.
het resultaat van dat alles leidt tot hoogst merkwaardige
categorieën: bijvoorbeeld een map vol papieren van uit-
eenlopende aard, waarop staat 'nog te ordenen'; of een la
met het etiket 'urgent 1', die leeg is (in de la 'urgent 2'
liggen een paar oude foto's, in de la 'urgent 3' nieuwe
schriften).
kortom, het blijft behelpen.

h) hoe ik denk

hoe denk ik wanneer ik denk? hoe denk ik wanneer ik
niet denk? en hoe denk ik, op dit moment, wanneer ik
denk aan hoe ik denk wanneer ik denk?
'denken/klasseren', bijvoorbeeld, doet me denken aan
'krenken/blessen', aan 'klanken dresseren', of ook aan
'kleren passen, eng!' heet dat nog denken?
zelden vallen mij gedachten in aan het oneindig kleine of
aan de neus van cleopatra, aan de gaatjes in de gruyère-
kaas of aan de nietzscheaanse reminiscenties bij maurice
leblanc en joe shuster. het heeft veel meer weg van ge-
krabbel, van ezelsbruggetjes, van gemeenplaatsen.

e) vragen

waarop duidt de duitse komma?
wat wordt mij nu eigenlijk gevraagd? of ik denk voordat ik
klasseer? of ik klasseer voordat ik denk? hoe ik klasseer
wat ik denk? hoe ik denk wanneer ik wil klasseren?

o) diversen

classificatie van tussenwerpsels volgens (zeer middelma-
tig) woordenboek voor kruiswoordraadsels (fragmenten):
bewondering: **nou nou**
woede: **deksels**
minachting: **bah**
wat de voerman zegt om vooruit te komen: **ju**
drukt het geluid uit van een vallend lichaam: **bam**
drukt het geluid uit van een klap: **pats**
drukt het geluid uit van een voorwerp: **krik krak**
drukt het geluid uit van een val: **plof, bons**

drukt de jubelkreet van de bacchanten uit: **evoë**

om de jachthonden op te drijven: **hallali**

drukt een teleurgestelde verwachting uit: **ochot**

drukt een krachtterm uit: **potdorie**

drukt een spaanse krachtterm uit: **caramba**

drukt door henri v gebezigde krachtterm uit: **blikskaters**

drukt een krachtterm uit die instemming uitdrukt: **waratje**

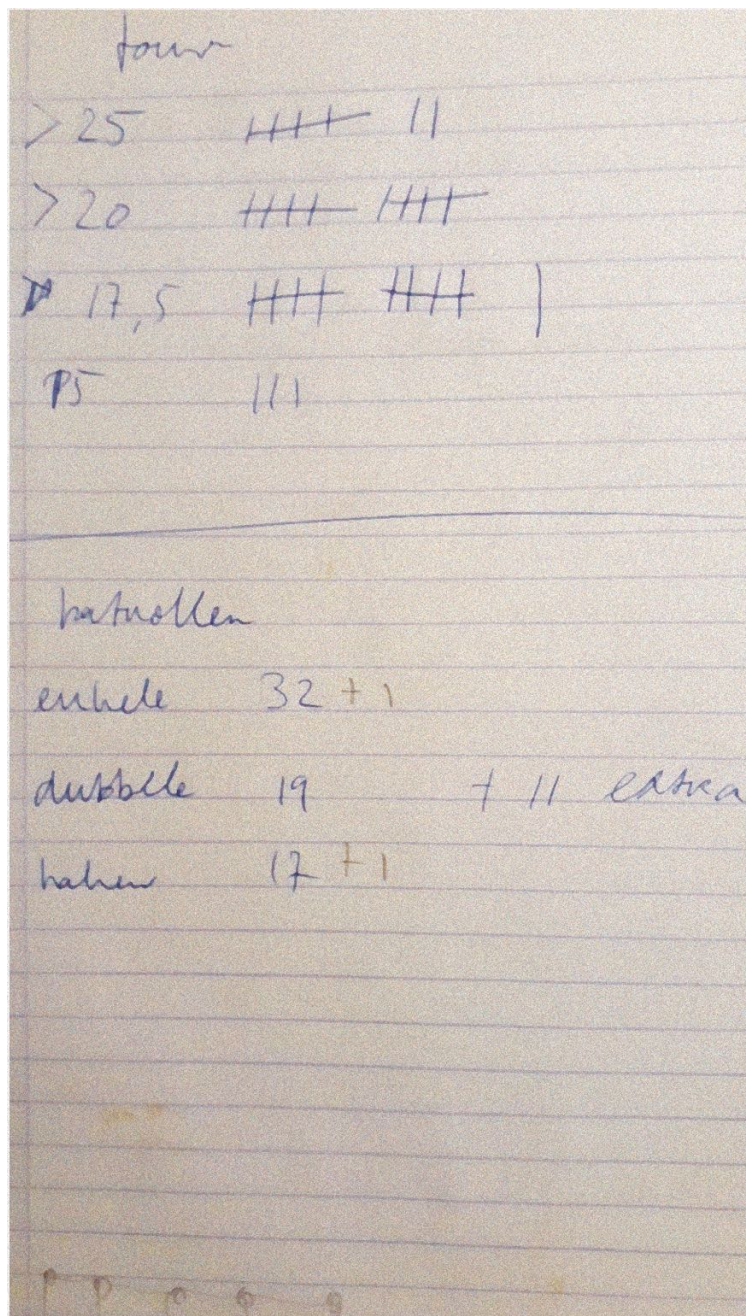
wordt gebruikt om iemand weg te jagen: **vort**

vincent vandenberc cs

voorlopige lijst van de aanwezige witte katoenen touwen

op de singel & te gebruiken hijsblokken/katrollen/beu-

gels

miranda prein

interview met annie ernaux

door : grégoire leménager

l'obs 16 januari 2022

(annie ernaux heeft de nobelprijs voor literatuur 2022 gewonnen. we hebben dit interview met de schrijfster daarom voor u nog eens uit ons archief opgediept.)

op donderdag 7 oktober iets voor 13 uur kreeg annie ernaux een sms'je waarin ze gefeliciteerd werd met haar nobelprijs voor de literatuur. ze had wel min of meer zo iets verwacht. al dagen had ze bij de bookmakers een flinke voorsprong op haruki murakami, margaret atwood en ljoedmila oelitskaja. de schrijfster sprong niet meteen een gat in de lucht. ze las het sms'je in haar huis in cergy, waar ze met haar twee katten woont. ze ging op de trap zitten en zei luidop: 'bah, wat moet ik nu doen?' maar ze besepte al snel dat het om een vergissing ging. opgelucht stond ze weer op.

ze heeft net drie buitenlandse uitnodigingen afgewimpeld om zich zo goed en zo kwaad als het kan te concentreren op wat haar leven zin heeft gegeven sinds ze op een pijnlijke manier het café annex kruidenierszaak van haar ouders in yvetot de rug heeft toegekeerd: het schrijven. een wonderlijke droge schrijfstijl, die ze zelf heeft ontwikkeld om de grote en kleine gebeurtenissen in haar leven te ontleden, zonder mensen uit de hoogte te behandelen, en die haar tot een van de grote franse schrijfsters heeft gemaakt.

in de weken na die vreemde dag van de bekendmaking van de nobelprijs voor de literatuur zijn we twee keer op bezoek gegaan. we hebben de trein genomen en

vervolgens een eindje te voet gewandeld in een zacht licht, dat de vijvers van cergy vanuit de verte op een canadees landschap doet lijken.

we zitten in de zonnige salon, waar we vijf jaar geleden de schrijfster van *mémoire de fille* (vertaald als meisjesherinneringen) hoorden vertellen over hoe ze haar maagdelijkheid verloor aan een jongen – toen ze riep dat het pijn deed, zei die: 'je zou er beter van genieten in plaats van te blèren.' dat was in 1958, ze was net 18 geworden. het was de eerste zomer waarin ze op 15 augustus niet naar de mis ging. die pijnlijke eerste keer bevatte al de twee belangrijkste thema's van haar latere boeken: haar vrouwelijkheid en haar sociale afkomst, die haar erg gevoelig maakt voor elke vorm van ongelijkheid. dat kwam al tot uiting in haar eerste boek, *les armoires vides* uit 1974 (vertaald als lege kasten): 'ik begin dat verhaal met een vreselijke abortusscène, en daarna heb ik het over het lichaam van jonge meisjes, over hun regels, kortom, over alles waarover men doorgaans niet sprak in boeken. maar ook over de sociale kloof, de ongelijkheid, enzovoort. ik vind het ene niet belangrijker dan het andere.'

het is nochtans met dat tweede thema dat de geaggregeerde in de moderne literatuur, die was beginnen te schrijven met de ambitie om haar 'soort' te wreken, haar eigen stem vond. in 1983 publiceert ze 'la place' (vertaald als 'de plek'), waarin ze over het leven en de dood van haar vader schrijft. van het korte maar schokkende meesterwerk worden er bijna een miljoen exemplaren verkocht. ze wint er een jaar later de prix renaudot mee en la place wordt verplichte lectuur voor honderdduizenden leerlingen.

andere bestsellers volgen, zoals 'une femme' uit 1987 (vertaald als 'een vrouw'), over haar dubbelzinnige relatie met haar moeder en haar volkse afkomst. of la honte (de schaamte) uit 1997, waarin ze analyseert hoe dat gevoel een levenswijze is geworden voor haar. een paar jaar eerder, in 1992, zag *passion simple* het licht (vertaald als alleen maar hartstocht), over haar verschroeiende affaire met een zakenman uit oost-europa. haar vrijpostigheid komt haar op vernietigende kritieken te staan – een recensent noemde haar zelfs 'madame ovary' – maar het boek is alweer een succes, met 330.000 verkochte exemplaren. in haar oeuvre kunnen we tot in de details haar leven volgen, maar ze slaagt erin die te veralgemenen, zodat iedereen zich erin kan herkennen.

in 2000 lijkt haar momentum voorbij. het sleutelwerk *l'événement*, over haar illegale abortus in 1963, wordt in twintig talen vertaald, waaronder het arabisch, het turks en het chinees, maar in frankrijk gaat het boek 'slechts' 80.000 keer over de toonbank. waren de geesten er nog niet rijp voor?

nochtans wordt haar werk op dat moment al bestudeerd aan de universiteiten, en onderzoekers organiseren er in 2012 zelfs een colloquium over. een nieuwe generatie lezers, vaak erg feministisch ingesteld, bombardeert haar tot icoon. en sinds een jaar of tien viert ze de ene triomf na de andere. in 2008 komt *les années* uit (de jaren), over een halve eeuw franse geschiedenis aan de hand van persoonlijke herinneringen, die tegelijk die van iedereen zijn. een instantklassieker, die over honderd jaar nog gelezen zal worden.

de buitengewone literaire waarde van haar boeken werd onderstreept in theaterbewerkingen, en in de 21ste eeuw

volgde ook de cinema met drie films: j'ai aimé vivre là, passion simple en l'événement van audrey diwan. die laatste won de gouden leeuw op het filmfestival van venetië en is vanaf volgende maand ook te zien in de belgische bioscopen. de film gaat over de kafkaïaanse nachtmerrie van de abortus die annie ernaux in 1963 heeft ondergaan.

-had u dat verwacht, dat uw boeken ooit zouden worden verfilmd?

'helemaal niet. ik heb altijd gezegd dat het me onmogelijk leek om la place te verfilmen. voor ce qu'ils disent ou rien heeft een producent me jaren geleden uitgenodigd in een café in montparnasse. ik dacht dat het wel moest lukken met dat boek, dat gaat over de zomer van toen ik 16 was. maar toen gebeurde er niets, tot maurice pialat van zich liet horen. in juli 1993, als ik het goed heb. ik zie hem hier nog zitten: hij wilde passion simple verfilmen, maar zoals hij het voorstelde, leek het me onmogelijk. hij had het ook in zijn hoofd gehaald om in mijn huis te willen filmen. daar kon geen sprake van zijn. toen gaf hij me een boek van napoleon: de brieven aan Joséphine. allemaal liefdesbrieven.'

-wat heeft de cinema voor u betekend? u bent opgegroeid in een stadje in de provincie.

'naar de cinema gaan, dat was een magisch gebeuren. tot mijn 13de of 14de moest ik wel buigen voor de censuur van mijn moeder. de meeste boeken konden er wel mee door, maar de films niet. ze ging zelfs aan de deur van de kerk kijken naar de quoterings die ze kregen: 'voor allen', 'voor volwassenen', 'voor volwassenen, onder voorbehoud', 'af te raden', 'verboden'... ik had een nichtje van

wie de moeder iets coulanter was, en dankzij haar leerde ik wat voor vreselijke dingen je in de cinema kon zien. le diable au corps: natuurlijk trok die film me aan, met zo'n titel! ja, de cinema deed me dromen. en later was dat de plaats waar je kon flirten. ik ga er nog altijd graag naartoe, het blijft toch altijd een beetje feest.'

-vorig jaar kwam de verfilming van passion simple uit, en in februari is het de beurt aan l'événement, dat internationaal wordt gereleased als happening. twee intieme films, maar passion simple is wel een erg fysiek liefdesverhaal, dat tegelijk bevrijdt en vervreemdt.

'je kunt l'événement en passion simple niet vergelijken. het ene boek is zeer dramatisch, het andere daarentegen gaat over een droom op aarde. de passie is wat ons doet voelen dat we leven. je beleeft er geen tien na elkaar. misschien kun je er zelfs niet meer dan één met die intensiteit beleven. ik heb nog andere liefdesverhalen geschreven, maar dit is het mooiste, omdat het is ontdaan van alle ballast. de man komt en gaat weer weg. alles wat daartussen gebeurt, is amper te beschrijven. moest alles zo expliciet getoond worden op het scherm? daar heb ik geen mening over.

'maar de film van danielle arbid geeft heel goed weer hoe de vrouw zich gedraagt, droomt, zich naar de telefoon haast... een verliefde vrouw is als een kat die zich schrap zet om het op een rennen te zetten. en haar kittens, daar trekt ze zich niets meer van aan. het eindigt in groot verdriet, en daarna is het afgelopen. en het blijft onbegrijpelijk wat er is gebeurd: waarom hij, waarom zij? en altijd die besluiteloosheid: was het wederzijds? in de film kom je dat niet te weten, evenmin als in mijn boek, en dat vind ik uitstekend.'

-u bent te zien in j'ai aimé vivre là, de documentaire van régis sauder over cergy, waar u al veertig jaar woont.

'ik wilde er niet aan meedoen. ik weet niet hoe ik me moet gedragen als ik gefilmd word, ik vind het allemaal erg gênant. ik ben er vooral in aanwezig door mijn tekstfragmenten, en ik ben erg ontroerd als ik die jongeren in de docu zie lezen en soms zelfs over woorden hoor struikelen. régis sauder heeft ontdekt dat hier een soort utopie is verwezenlijkt (naast het oude cergyvillage is in de jaren 70 een compleet nieuwe stad gebouwd, red.). het is hier mooi. erik rohmer is hier in 1987 komen filmen voor l'ami de mon amie, maar bij hem is het een chique stad waar je alleen maar witte mensen ziet. sauder toont de stad en de mensen zoals ze zijn.'

-'audrey diwan' heeft het verhaal van uw illegale abortus naar het witte doek vertaald. wat voelde u toen u het resultaat zag?

'ik was ervan aangedaan, op het einde moest ik naar adem happen. ik vind het prachtig gedaan. op het einde van het boek heb ik het over een sensatie die ik over mijn hele lichaam voelde. dat laat zij ook zien, zonder veel woorden, in enkele scènes die zich op het randje van het draaglijke bevinden. zelfs voor mij. het zelf meegemaakt hebben en het zien gebeuren zijn twee verschillende dingen. die scène met die breinaald... ik heb dat zelf doorstaan. de actrice is buitengewoon: ze heeft zich die terneergeslagenheid helemaal eigen gemaakt. je ziet wat ze doormaakt.'

-ze is erg eenzaam, net zoals u destijds. wat denkt u van de solidariteit tussen vrouwen, waar dezer dagen weer zoveel over wordt gepraat?

'dat is een gecompliceerde kwestie. die solidariteit was destijds niet zo vanzelfsprekend: ik heb ernaar moeten zoeken, ze kwam zich niet aandienen. sommige van mijn vriendinnen lieten na een tijd niets meer van zich horen. maar dat had er ook mee te maken dat ze me niets konden bieden. waar het toen voor iedereen om draaide, dat was geld en een domicilie. een vrouw heeft me uiteindelijk beide bezorgd. ik heb haar dankzij mijn boek teruggezien. voor sommigen heeft ze een doodzonde begaan en is ze de duivel. voor mij is ze een echte zuster.

'dat gezegd zijnde was de solidariteit tussen vrouwen zeker niet algemeen. je moet je niet voorstellen dat alle buurvrouwen dikke vriendinnen waren. die solidariteit zie je pas als je samen ergens voor kunt strijden, maar op zich is het een leeg begrip. ik zat in actiegroepen die vrouwen in contact brachten met studenten geneeskunde, die clandestien de karman-methode toepasten, een abortustechniek. de solidariteit onder vrouwen was toen groter dan nu. maar ik wilde solidair zijn met alle vrouwen, ongeacht hun afkomst.'

-'audrey diwan' heeft vorig jaar met l'événement de gouden leeuw gewonnen op het filmfestival van venetië. is dat ook een overwinning voor u? u hebt me tien jaar geleden gezegd dat het boek een ontgoocheling voor u was omdat het wel erg weinig lezers had gevonden.

'ik werd in die tijd steevast uitgenodigd door bernard pivot (bekende franse interviewer, red.), maar voor dat boek niet. ik kreeg te horen dat l'événement hem niet beviel.

maar een man kan zich gewoon niet voorstellen wat het is om een abortus te ondergaan, evenmin als een bevaling.'

-uiteraard, maar als we een boek van primo levi lezen over zijn ervaringen in auschwitz, wordt er toch iets van overgedragen. daar draait het toch om in literatuur, nee?

'absoluut. anders zou ik nooit geschreven hebben. dat is ook zo wonderbaarlijk in de film: die toont het onzegbare, terwijl een abortus dat altijd voor een deel blijft. het zal nooit een routineingreep zijn, zelfs als het toegelaten is. ik zeg niet dat we de klok moeten terugdraaien, maar het komt dicht bij waar het finaal om gaat, het gaat tegelijk over het leven en de dood.'

-de positie van de vrouw is sterk geëvolueerd sinds 1963. nochtans lijkt de feministische strijd ver van beëindigd. hoe kijkt u naar #metoo?

'er bewoog al een en ander in de jaren 2000, maar #metoo was als een donderslag. ik herinner me nog mijn reactie in 2017: 'ik zal nu tenminste niet sterven zonder dat meegemaakt te hebben!' (lacht) het was een wereldwijde storm, of toch bijna. en sindsdien is die niet gaan liggen. maar het blijft een harde strijd. vrouwen dienen wel een klacht in, zoals recent nog tegen theatermensen en tegen patrick poivre d'arvor (franse schrijver en journalist, red.), maar vaak worden de beklagden buiten vervolging gesteld. kun je je inbeelden wat dat doet met de vrouwen die de moed gehad hebben om te zeggen wat ze hebben moeten doorstaan, die zelfs verkracht zijn?'

-in 2011 zei u me dat u zich in een permanente staat van opwinding bevindt.

'dat was ik toen zonder twijfel nog meer dan nu. dat heeft vast met de leeftijd te maken. maar bij het begin van de lockdown was ik weer in alle staten. tegen macron en zijn maatregelen. wat kun je er nog meer over zeggen? het is het eind van zijn presidentschap. ik ga er weer in vliegen. wat me altijd heeft geërgerd, is de afkeer van wie anders is. iedereen moet assimileren, met het risico dat we onze eigen wortels vernietigen, omdat we niet willen dat anderen die hebben. we willen niet dat ze een andere religie belijden, het conservatisme wordt steeds sterker. het houdt ook verband met een centralistische overheid, waarvoor de regio's niet meetellen. men staat zeer weigerachtig tegenover diversiteit.

'ik ben heel tevreden dat de prix goncourt naar een senegalees gaat, maar dat is ook een manier om te tonen dat men toch niet zo centralistisch is. het migratieprobleem blijft sterk aanwezig. ik weet hoe de cour nationale du droit d'asile functioneert (te vergelijken met fedasil in België, red.) als je geen papieren kunt voorleggen. ze houden helemaal geen rekening met het individu.'

-in de documentaire van régis sauder is te zien hoe migranten worden ondergebracht in de ijsbaan van cergy.

'dat is de realiteit. hoeveel keer ben ik daar al niet naartoe geweest om die mensen te begeleiden! het is verschrikkelijk. en een beetje verder heb je coallia (een opvangorganisatie, red.), die speelt voor brievenbus van de migranten. ze worden opgeroepen via hun smartphone, en als je daarnaartoe gaat, zie je er veertig of vijftig mannen en vrouwen staan wachten. het is elke keer weer een schok. men doet er alles aan om die mensen weg te duwen of op te sluiten, en het hen administratief zo moeilijk

mogelijk te maken. sinds de lockdowns is het nog erger: alles moet nu online gebeuren, maar die mensen weten amper hoe ze het internet moeten gebruiken. excuseer me dat ik me opwind, maar het maakt me opstandig. de grote meerderheid van de fransen kan zich dat niet eens inbeelden. maar die mensen die al zoveel lijden hebben meegemaakt, zijn zeer veerkrachtig. ik heb een van hen, een soedanees, drie maanden begeleid: nu is hij toegelaten aan de sorbonne. hij is zo gelukkig. met wat er nu in darfur gebeurt, kun je hem onmogelijk terugsturen.

'het steeds vijandiger discours tegenover vreemdelingen is een van de opmerkelijkste evoluties van de voorbije twintig jaar. het is al vroeger begonnen, maar we hebben sarkozy met zijn kärcher gehad (toen die in 2005 de banlieues wilde 'opkuisen', red.), en nu is het bijna geïnstitutionaliseerd. de rechterzijde is steeds meer naar extreemrechts opgeschoven, waar marine le pen staat, en nu is daar ook eric zemmour, die werkelijk onbeschoft is. nog niet zo lang geleden vroeg men zich af of men le pen wel moest uitnodigen in de tv-studio, nu is dat zelfs geen vraag meer. in macron heb ik helemaal geen zin. het is vreselijk te bedenken dat je wel verplicht bent op hem te stemmen in de tweede ronde, als je tegen le pen of zemmour bent. had je je zoiets kunnen voorstellen in 1981? het systeem werkt niet meer, de grondwet zou veranderd moeten worden. ofwel moet de presidentsverkiezing beperkt blijven tot één ronde, ofwel moeten we naar een parlementaire inrichting zoals in Duitsland.'

-volgt u de campagne voor de presidentsverkiezingen?

'neen, die kan me helemaal niet boeien. als het over zemmour gaat, zet ik de radio uit. ik wil niet over hem horen praten. 'zijn bedje is zo goed als gespreid. men

vergelijkt hem met trump, maar dat vind ik niet juist, en het lijkt me zelfs gevaarlijk.'

-hebt u een favoriet?

'mélenchon heeft een nuchtere kijk op de zaken, die van een geschiedkundige, en hij is een man van zijn woord. hij heeft zijn woedeaanvallen, maar hij wordt omringd door mensen als adrien quatenens of clémentine autain, die ik al langer formidabel vind. een andere mogelijkheid zijn de groenen. maar mijn favoriet heeft al verloren: ik had voor sandrine rousseau gestemd (franse econome en ecofeministe, red.).'

-uw generatie heeft decennialang materiële en sociale vooruitgang gekend. mensen waren ervan overtuigd dat alles altijd alleen maar beter kon worden, vertelt u in de jaren. hoe kijkt u nu naar het huidige cultuurpessimisme? door de terreuraanslagen heerst de indruk dat er overal gevaar dreigt.

'o, maar er was ook vroeger veel geweld, hoor. de algerijnse oorlog, bijvoorbeeld, was bijzonder gewelddadig. ik probeer altijd vooruit te kijken met de geschiedenis in het achterhoofd, en ik weet dat het sentiment niet noodzakelijk overeenkomt met de werkelijkheid. natuurlijk is het nu erg moeilijk om op te klimmen op de sociale ladder en gaat het onderwijs er niet bepaald meer op vooruit, maar niet alleen het onderwijs maakt het je mogelijk om je op te werken in het leven. en ik ben waakzaam voor de verrechtsing die de laatste jaren opgang maakt: dan ga je automatisch aan de jaren dertig denken.

'maar ik ben ervan overtuigd dat de mensen over tien jaar zullen zeggen: 'ja, dat is waar ook, in de jaren 2020 had

je de quarantaine en de lockdowns.' de pandemie zal tegen dan vergeten zijn, net als veel andere zaken. en positieve evoluties zullen helemaal ingeburgerd zijn, zoals de kunstmatige voortplanting en het draagmoederschap.'

-de milieucrisis zullen we niet snel vergeten.

'dat niet, neen. dat is op dit moment het grootste probleem. en wij, babyboomers, hebben het niet zien aankomen. voor ons was rené dumont in 1974 een schertsfiguur (de eerste groene presidentskandidaat in de franse geschiedenis, red.). de groenen geloofden we gewoon niet. wat je het minst verwacht, wordt eigenlijk altijd de dominante stroming, heb ik het gevoel.'

-in uw boeken is goed te volgen hoe we door de jaren burgerlijke consumenten zijn geworden. nu wordt het steeds moeilijker om milieubewust te consumeren: er is het voortschrijdend inzicht, de co2-uitstoot, onze schoenen worden gemaakt door vietnamese kindjes...

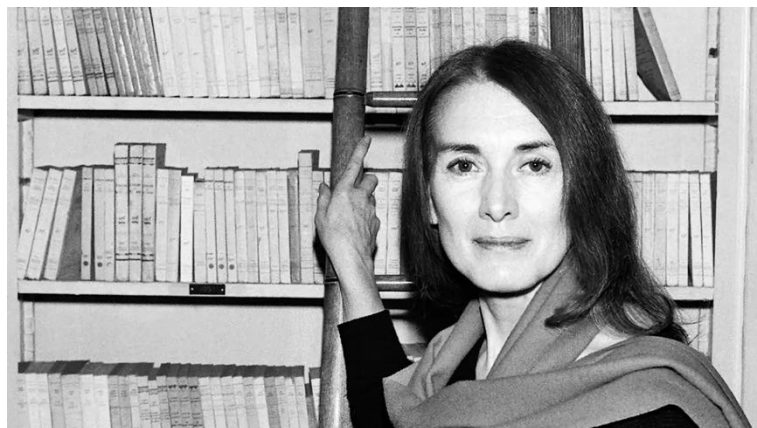
'ik heb toch niet de indruk dat we ons daar veel van aantrekken. er zit niets anders op dan dat in concrete politieke keuzes om te zetten. maar de klimaatconferenties zijn bedroevend, zelfs in die van parijs geloofde ik niet. men heeft me gevraagd een tekst te schrijven, maar dat heb ik geweigerd. ten andere, glyfosaat wordt stiekem opnieuw gebruikt. een aantal mensen zeggen: 'jammer, niets aan te doen, we willen gewoon niet aan catastrofes denken.' we stevenen recht op de afgrond af. nu wordt er weer geopperd dat kernenergie nog nuttig kan zijn. dat is niet wat wij destijds geloofden. ik denk vaak aan mijn kleinkinderen. de jongste is 3 jaar oud. ik vraag me soms af hoe de wereld eruit zal zien als hij even oud is als ik. het is vreselijk, ik zie de mensheid het einde van deze

eeuw niet halen. maar bij de jongeren bespeur ik wel een collectief bewustzijn over de toestand van onze planeet, dat is waar.'

-eigenlijk gaat uw oeuvre over de strijd om uw eigen plek in de samenleving te veroveren, als vrouw en als overloopster van de ene sociale klasse naar de andere. wat heeft u eindelijk thuis doen voelen?

'mijn boeken. ik kan daar alles in kwijt wat me bezighoudt: de vrouw in al haar facetten, en het verraad. ze zijn nauw met elkaar verbonden, en alleen in mijn boeken kan ik dat oplossen. maar ik blijf een verraadster. ik voel me bijvoorbeeld niet op mijn gemak in de kantoren van uitgeverij gallimard. ik zou dat misschien wel zijn bij het gezin van een jeugdvriendin, maar ik maak niet langer deel uit van dat volkse milieu. ik voel me ook in die kringen vervreemd.'

-zelfs bij gallimard, na al die jaren?

ernaux

'dat zal altijd zo blijven. dat komt door de geschiedenis van die uitgeverij. daar hangt een haast sacrale sfeer. daar wordt literatuur met een hoofdletter uitgegeven. het is een kathedraal.'

-nochtans belichaamt ook u die literatuur met een hoofdletter.

'maar ik slaag er maar niet in die te schrijven.' (lacht)

-u blijft nochtans een van de favorieten voor de nobelprijs voor de literatuur.

'er wordt al enkele jaren over gesproken, vooral in universitaire kringen. ik luister er nooit naar, omdat het iets is waar ik geen zin in heb. het is een erg prestigieuze onderscheiding, en er hangt ook veel geld aan vast... vorig jaar heb ik absoluut geen geloof gehecht aan de geruchten. ik heb wel erg veel hartverwarmende mailtjes gekregen. ik was er erg verbaasd en opgetogen over. ik voelde me geliefd, ja. en vervolgens deed iemand zich als mij voor op twitter, en kondigde die aan dat ik de prijs had gewonnen. een ander heeft zich laten vangen en me een berichtje gestuurd om me te feliciteren. het was vijf voor één, en ik moest net weg. ik zei tegen mezelf: 'o, neen...' ik vond het vervelend, echt vervelend. en toen dacht ik: dat is gek, gallimard had me op de hoogte moeten brengen. toen ik de deur uitging, stond er minstens een dozijn kerels op straat met hun microfoons in de aanslag. ik zei: 'maar wat bezielt jullie?' en zij antwoordden: 'tja, voor het geval dat, hè.' als ik de prijs had gewonnen, hadden ze vast mijn huis belegerd. ik vond het vreselijk.'

-maar u bent voor velen een icoon geworden.

'ik voel me daar zeer slecht bij. ik wil vooral met rust gelaten worden. door die verfilmingen moet ik nu voortdurend antwoorden op vragen van journalisten, maar ik heb daar helemaal geen zin in. ik heb de indruk dat men me een rol oplegt. ik denk dat ik niet van mijn pad ben

afgeweken sinds mijn eerste boek. het leek mensen te verbazen dat ik met passion simple kwam na la place, maar op de lange termijn zien ze toch de weg die ik heb ingeslagen. maar ik wist zelf niet welke richting ik uitging, hoor. dat is beetje bij beetje gegaan. en ik heb onderwerpen aangesneden die destijds minder belang hadden. als ik het over huishoudelijke taken had in la femme gelée ('de bevroren vrouw', red.), dan interesseerde dat niet veel mensen in 1981, niet in de literaire wereld en ook niet in feministische kringen. ik geloof dat ik in zekere zin word herontdekt.'

-doet het contact met uw bewonderaars u iets?

'als ik een boek ontvang met een opdracht waarvan ik denk dat die eerlijk is, ben ik verbaasd en gelukkig. dat betekent dat ik een steentje heb verlegd in iemands leven en in de literatuur. dat is wat telt. dat doet me denken aan een zin van claudel die ik ooit eens op een papier met verbrande randen heb geschreven, zoals je vroeger deed als je chic wilde doen: 'ik geloof dat ik niet voor niets op de wereld ben gekomen en dat er iets in mij is dat de wereld niet mag missen.' kun je je inbeelden? de pretentie! (lacht) ik heb het daarna wel moeten bekopen, zoals je weet, tien jaar lang. maar die onuitstaanbare hoogmoed heeft me ook de weg getoond.'

-u zei me in 2011: 'op een bepaald moment heb ik beslist om alles op mijn schrijverscarrière te zetten.' die gok is goed uitgedraaid, achteraf bekeken.

'schrijven is een obsessie en hard labeur, maar het was geen gok, zo denk ik er toch niet over. joyce carol oates heeft het treffend verwoord: 'de roem is geen compensatie, het is een straf'.'

-maar de literaire erkenning is toch nog iets anders dan enkele paparazzi die in de straat op vinkenslag staan. u wordt tot de grote hedendaagse schrijvers gerekend.

'ik weet niet sinds wanneer precies. ik doe wat ik altijd had willen doen, ja. maar ik heb er de prijs van een chaotisch leven voor betaald. ik praat er niet graag over, het was een leven vol jobbewegingen, een resem slechte mannen hebben mijn pad gekruist... tezelfdertijd voel ik ook wel dat het niet anders had kunnen lopen. dat is eigenlijk het vreselijke eraan. de man die ik graag als partner had gehad, heb ik niet kunnen krijgen, juist omdat ik een schrijfster ben. het wil zeggen dat ik het in wezen niet anders heb gewild. dat doet je nadenken over het leven, zeker. ik ben bijvoorbeeld geen erg aanwezige grootmoeder... het is nogal ingewikkeld. ik leef gescheiden van iedereen, terwijl ik me tegelijk innig met hen verbonden voel.'

'wat me altijd heeft geërgerd, is de afkeer van wie anders is. iedereen moet assimileren, met het risico dat we onze eigen wortels vernietigen.'

-waar bent u trots op?

'ik heb het thema van de verraadster op de kaart gezet in la place, een boek dat nog altijd veel weerklank krijgt. ik was ook voortdurend op zoek naar de juiste vorm, ik heb nooit het ene boek na het andere afgescheiden en ben nooit in herhaling gevallen. het is wel altijd hetzelfde universum, maar ik beschouw schrijven als ergens met een mes ergens dwars doorheen snijden.'

-de schaamte is een van de drijfveren van uw oeuvre. bent u op uw leeftijd nog ergens beschaamd over?

'het is een vrouwenschaamte, waarover ik nog niet heb gesproken. en een andere dan die waarover mémoire de fille gaat. maar als ik schrijf, kan ik het niet over iets hebben zonder zoveel andere dingen aan te raken. dat is de moeilijkheid waar ik nu mee te maken heb. ik weet niet of ik eruit raak, dan wel of ik over iets anders moet schrijven. er is altijd wel iets om over te schrijven. maar ik ben veel vaker moe dan vroeger. en het is vreemd om 81 te zijn in de wereld van vandaag. ik ondervind een sterk gevoel van ontheemding. heel veel getuigen verdwijnen. ik zie de leegte almaar groter worden. als ik nog maar denk aan de pagina met overlijdensberichten in le monde, slaat de schrik me om het hart. er staan dikwijls schrijfsters tussen die ik heb gekend. ik ben er nog, maar wat kan ik nog doen? waarover moet ik nog schrijven? maar ik blijf me voor veel dingen interesseren. dat is het leven, het blijft iets prachtigs.'

emma remmelts

uit: een filosofisch essay over waanzin
van paul moyaart 2017

driften vallen het lichaam aan
en 'hoe schizofrenie zich redt'

mevrouw y.d. zij was ongeveer vijftig jaar toen ik haar leerde kennen in salve mater in lovenjoel (bierbeek), in die tijd een psychiatrische instelling voor vrouwen, verbonden met de ku leuven. in een hoek van de zaal waar nog andere patiënten met bizarre gedachten en rare gedragingen hun gang gingen, beschikte y.d. over een kleine tafel en heel veel tijd om haar onvoorstelbaar

ingewikkelde eetritueel met een telkens weer onzekere afloop uit te voeren. erg mager was ze, want ze kwam amper aan eten toe. haar eten stak vol woorden waaronder schuttingwoorden, eigennamen, onuitsprekelijke woorden. 'ze hebben er weer woorden in gestoken.' die woorden steken eruit en kunnen daarom haar lichaam pijn doen, want uitstekende woorden zijn als voorwerpen met scherpe randen. eten kwam neer op brabbelen. woorden en eten moesten van elkaar gescheiden worden: woorden uitspuwen en eten inslikken of net andersom. oraal inslikken en anaal uitspuwen was geen goede oplossing. vermengen was beter. stukjes brood met beleg kon ze alleen inslikken nadat de kantige uitsteeksels en vuile woorden waren weggewerkt. hiertoe moest zij eerst de woorden met haar tanden vermalen en met haar tong en speeksel bevochtigen. dit vergemakkelijkte het mengproces. soms stak er ook gif tussen de woorden, die dan zowel pijnlijk als giftig waren. over de oorsprong van deze boosaardige mengsels had y.d. niets te vertellen. hield haar dat niet bezig? de oorsprong kreeg geen naam en was voor haar geen doelwit. haar aandacht werd helemaal opgeslorpt door wat er . in haar eten stak, wat ze inslikte en moest uitspuwen en met welke procedés ze zich tegen de ongewenste indringers kon verweren.

de scherpe randen aan de woorden kon ze wegwerken door van het voedsel brijachtige pap te maken. omwille van het gif moest het voedsel ook overvloedig gespoeld en gewassen worden. het zuiveringsproces voltrok zich via een ingewikkelde installatie. de eerste spoeling gebeurde in een kannetje met water aangelengd met koffie; vervolgens werd de smurrie verder gereinigd in de mond met toevoeging van speeksel, aangevuld met extra slokken water die de koffie nog kleurlozer maakte. soms moest ze een etensrest met een woord erin toch met de hand verwijderen. de toevoeging van vochtige

substanties werkte als oplos- ontsmettings- en bindmiddel. de nieuwe substantie was week en pappig. het eetproces werd nog ingewikkelder door de toevoeging van namen van dierbare personen. 'die kan ik niet vermalen tussen de tanden.' hierbij kwam dat sommige namen op hun beurt waren geïnfecteerd door de vermenging met schuttingwoorden. door te vloeken kon ze de vuile woorden uitspuwen en onschadelijk maken; tegelijk maakten de krachttermen ook haarzelf keer op keer slecht. haar mond werd vies door de vuile woorden in haar mond. maar wie vloekte er nu eigenlijk? was het y.d., een ander die haar deed vloeken, of een stem in haar die in haar plaats vloekte? alles ineens doorspoelen hielp soms. om te vermijden dat ze de namen van familieleden zou verbrijzelen, moest ze het papperige voedsel opslurpen. en dus moest ze het voedsel in de koffie met de handen kneden, zoals een pasteibakker zijn deeg. maar zo konden er nieuwe bacteriën ontkiemen, waardoor de brij een rottende uitwerking kreeg die niet zonder gevolgen kon blijven voor haar reeds zwaar gehavende ingewanden. 'ik ben een strontfabriek, verdomde schijtluis.' nieuwe kieminfecties dwongen y.d. tot complexere oplossingen waarin andere lichaamsholtes en organen werden betrokken, zoals neus, ogen, lippen, aarsopening. het meng- en zuiveringsproces speelde zich niet alleen af in haar mond maar dieper in haar lichaam, tussen haar mond en haar ingewanden en tussen de lichaamsopeningen en de buitenwereld via cilindervormige voorwerpen waar vloeistof doorheen kon. organen werden belast met onbekende functies, waarvan de organen zelf geen weet hadden. partiële objecten en de daaraan gekoppelde lichaamsopeningen waren op hun beurt verbonden met weer andere mengkanalen en diverse afvoerpijpen, de gootsteen, het toilet, voedselsmurrie in de zakdoek enzovoort. haar enorm complexe eetritueel evolueerde van crisismoment

naar crisismoment. kritieke overgangen kon zij opvangen door de sequentie van de handelingen lichtjes te variëren, het ritme ervan te versnellen of te vertragen of de volgorde van de sequenties te wijzigen: extra koffie toevoegen, soms koffie met melk, langer spoelen in de mond, het spuugsel nog wat aandikken de vinger in de mond om woorden tussen de tanden beter te mengen, de voedselpap uitsmeren, inslikken en kokhalzend weer uitspugen, enzovoort. zo nu en dan werd een kritieke drempel, een overgang, echt onleefbaar en werd de hele brij krijsend met veel schuttingwoorden uitgekotst. dan moest de verpleging de uitslaande brand blussen: kalmeren, schone kleren, soms in bad. zou thee misschien beter kunnen werken dan slappe koffie of thee vermengd met koffie?

de klassieke psychiatrie heeft in de maligne dwangneurose steeds een uiting van schizofrenie herkend. in deze fragmentopname valt een aantal dingen op. ten eerste is er de afwezigheid van interesse voor de herkomst van de stekende woorden en het gif. ten tweede wordt de strijd geleverd in het lichaam en aan de grensovergang tussen binnen en buiten, de huidoppervlakte met haar openingen, die op hun beurt met andere afvoerkanalen verbonden zijn. het gevaar komt van buiten, door vergiftigingen de toevoeging (vermenging) van uitstekende woorden, maar het kwaad dringt wel binnen in het lichaam. de lichaamsopeningen zijn cruciaal in de strijd: daar speelt het gevecht zich af tussen het slechte buiten en het binnen dat zich verweert. ten slotte, wat opvalt is dat het eetritueel 'uitstekende' woorden malser moet maken. vloeibare pap, vormeloze brij, draagt bij aan kunnen eten en kunnen inslikken van woorden. de brij is de oplossing, ware het niet dat daardoor nieuwe infecties in het lichaam kunnen ontstaan.

moyaart

alexander nieuwenhuis
uit zijn boek 'winterthur' 2022

'simon had een fles cachaca open getrokken en we zaten met zijn drieën naast het vuur. het was een lange dag geweest en de drank brandde in mijn keel. wie het eerste erover begon weet ik niet maar op een zeker moment waren we weer aan het praten over de prehistorie in de amerika's en simon zei dat zijn luchtfoto's van la neblina bewezen dat de stad gebouwd was volgens de constellatie van orion, net zoals de piramides van gizeh en haalde de beelden tevoorschijn waarop dat inderdaad zichtbaar was. er waren drie verhoogde punten door het bladerdek zichtbaar die enigszins in de verhouding stonden van orion's riem, de constellatie die ik juist op dat moment boven de bomen uit zag uitkomen. 'wie het ook gebouwd heeft', zei simon, 'ze keken naar de sterren en het was belangrijk genoeg voor ze om hun gebouwen erop in te richten.' pedro, die meestal vrij zwijgzaam was, boog voorover naar het vuur en stak een sigaret aan. 'onze voorouders', zei hij, 'keken naar de sterren om meteoren en asteroïden te kunnen zien aankomen. door de sterren goed te begrijpen konden ze zien als er iets nieuws aan het firmament verscheen. ze hadden lang geleden een meteorietinslag meegemaakt die een enorme overstroming veroorzaakte,

ongeveer aan het einde van de kleine ijstijd. een gigantische gebeurtenis die veel beschavingen compleet heeft weggevaagd. daarna bleven ze naar de sterren kijken om te zien of er geen nieuwe dreigingen op komst waren. er zijn veel, zeer oude gebouwen die op de sterren zijn georiënteerd.' het was stil, we keken naar het vuur.

'dat soort dingen', zei simon, 'wordt ons niet op school geleerd.' 'ja', zei pedro, 'op school krijg je inderdaad niet echt iets geleerd, en hij lachte zachtjes. 'mijn eigen opleiding begon pas na de school, toen ik naar het bos verhuisde en in contact kwam met sebastião. hij nam me onder zijn hoede en we brachten lange dagen door in het bos. jarenlang heb ik geluisterd en gekeken. ik leerde waar de vlinders slapen, dat de sporen van een otter aangeven dat je het water kunt drinken omdat het zuiver is, dat de takken van een boom vaak weggroeien van de algemene windrichting waardoor je, als je verdwaalt, gemakkelijk de weg terug kunt vinden, dat je een bananenboom kunt omhakken om er water uit te drinken, welke mieren je kunt eten en welke je kunnen doden. echte kennis. op een dag gingen we naar een vallei hoog boven in de andes. toen er grote donderwolken in de lucht ontstonden, maakten we vuur in het dal, enorm hoge vuren in een grote cirkel. op die manier deden we een hete luchtstroom ontstaan die de wolken wegdrukte naar de volgende vallei, waarna het opklaarde. zoiets had ik nog nooit in mijn leven gezien. in het bos zei sebastião dat ik moest kijken naar hoe de planten bewogen en ik begreep niet wat hij bedoelde. ik had altijd gedacht dat planten niet bewegen. hij liet me alleen en na een paar uur zag ik het. de planten staan niet stil, ze bewegen zachtjes. ze reageren niet alleen op de wind en de zon, ze proberen dingen uit, ze willen dingen, ze beschermen zich tegen dingen. de dieren die hen eten schrikken ze af met bittere smaken, waar veel dieren niet van houden. maar deze

stoffen zijn goed tegen bepaalde ziektes, dus als dieren ziek zijn eten ze juist van planten die die bittere stoffen hebben aangemaakt. door lange tijd in het bos te zijn zag ik hoe ongelooflijk verfijnd alles op elkaar is afgestemd. ik leerde hoe ik dichterbij dieren kon komen zonder ze te laten schrikken en na verloop van tijd maakte ik kennis met ze, een voor een. soms kwamen ze heel dichtbij. een apin die ik "ana" noemde kwam op mijn been liggen terwijl ik tegen een boom zat. ze liet zich aaien, lag heel rustig en viel na verloop van tijd in slaap. ze maakte kleine bewegingkjes met haar gezicht en haar armen toen ze begon te dromen en naar haar kijkend terwijl ze droomde op mijn been was er niets in mij dat nog betwijfelde dat rua bewustzijn had. ik voelde hoe er iets in mij veranderde, dat ik nu net zo tot het bos behoorde als de rest. later begon ik te zien hoe de dieren zich verplegen. ik zag een misselijke tapir houtskool eten van onze vuren, precies zoals ik vroeger van mijn moeder norit kreeg. ik leerde welke planten ze gebruiken om zich te beschermen tegen parasieten en bacteriën en welke ze gebruiken om hun wonden te stelpen. ze nemen niet zomaar iedere plant. ze zoeken precies de planten uit die ze nodig hebben. na verloop van tijd begreep ik hoezeer de scholen die ik daarvoor had gevolgd een vorm van zelfmisleiding waren en ook een vorm van onvolwassenheid. te denken dat alleen het denken is wat een mens een mens maakt, is een onvolwassenheid. te denken dat de wereld bij de mensen stopt, is een onvolwassenheid. het is een goed begin, misschien, om naar de mensenwereld te gaan kijken. maar wie daar ophoudt, wie een leven lang alleen maar in dat domein blijft leven, kijken en ademen, die mist eigenlijk het grootste gedeelte. die mist het domein van de andere wezens, de dieren, de planten, de schimmels, de mossen, de rotsen, de vuurvliegjes, de rivieren en het vuur. de wilde wereld.

nieuwenhuis

florian diepenbrock

drie fragmenten uit 'de draaischijf' 2022

van tom lanoye

op het eerste gezicht had de draaischijf, toen ze ons werd geopenbaard door vrouw kokerrok, een half wereldwonder geleken. kan een machine schoonheid uitstralen zoals je dat aanvaardt van andere levenloze objecten als schilderijen en standbeelden, die ook alleen maar bestaan uit dode, bloedeloze materialen? voor mij straalde deze draaischijf een verpletterende grootsheid uit die me ontroerde en beangstigde tegelijk. ze was alles wat ik ooit had willen bezitten om mijn passie, mijn obsessie, nog beter te kunnen botvieren.

tegelijk besepte ik maar al te goed hoe onbereikbaar ze zou blijven voor de onbeduidende garnaal die ik was. zo'n schijf kostte meer dan vijf van mijn jaarbudgetten tezamen. en ik zou te veel onder haar betovering blijven, terwijl je ze juist moest durven hanteren voor wat ze maar was. een zoveelste noviteit, een handig instrument, een bijkomende mogelijkheid, maar meer ook niet. de ware kunstenaar zou ze met gemak jaren ongebruikt kunnen laten. ik niet. ik zou er zo verliefd op zijn dat ik ze,

minstens die eerste vijf jaar, in al mijn producties zou betrekken en dat ik mijn stukken altijd zou kiezen in functie van die ene vraag: kan ik mijn geliefde schijf weer inzetten? nee? dan kiezen we een ander stuk.

strikt genomen was dit zelfs geen draaischijf meer. het was een draaitoneel. het verschil tussen die twee is enorm.

bij een draaitoneel zit de schijf verwerkt in het podium. ze loopt er zodanig mee gelijk dat de argeloze toeschouwer ze eerst niet opmerkt. des te groter is zijn verbazing als een deel van de bühne opeens begint rond te wentelen. zijn verbazing neemt nog toe als de schijf, draaiend en wel, ook nog eens begint weg te zakken, met acteurs en decorstukken er nog op. die beweging van letterlijke neergang kan een veelheid aan symbolische betekenissen oproepen. verdwijning, toedekking, verbanning, gevangenzetting, uitroeiing, vagevuur- en hellevaart, tot en met een algehele godendeemstering – het einde van de beschaving zoals we die kennen. de omgekeerde beweging roept uiteraard tegenovergestelde connotaties op. groei, ontdekking, openbaring, verzoening, hereniging, hergeboorte, herwonnen paradijs – een nieuwe lente, een nieuwe orde. los daarvan is het ook een geweldige manier om snel te wisselen van decor.

onderaan, in het voorgeborchte onder de planken, kan ook een klein leger aan figuranten of koorleden klaarstaan om, te gepasten tijde, plaats te nemen op de neergezakte cirkel en vervolgens naar boven te worden gewenteld. een zingend koor dat zo tevoorschijn roteert roept een haast mystieke ervaring op bij toeschouwers die daar niet op bedacht zijn. en het wordt nog mooier als de schijf die verwerkt zit in zo'n draaitoneel ook zelf weer verschillende compartimenten bevat. aparte luiken of kringen die, onafhankelijk van elkaar, uit de schijf

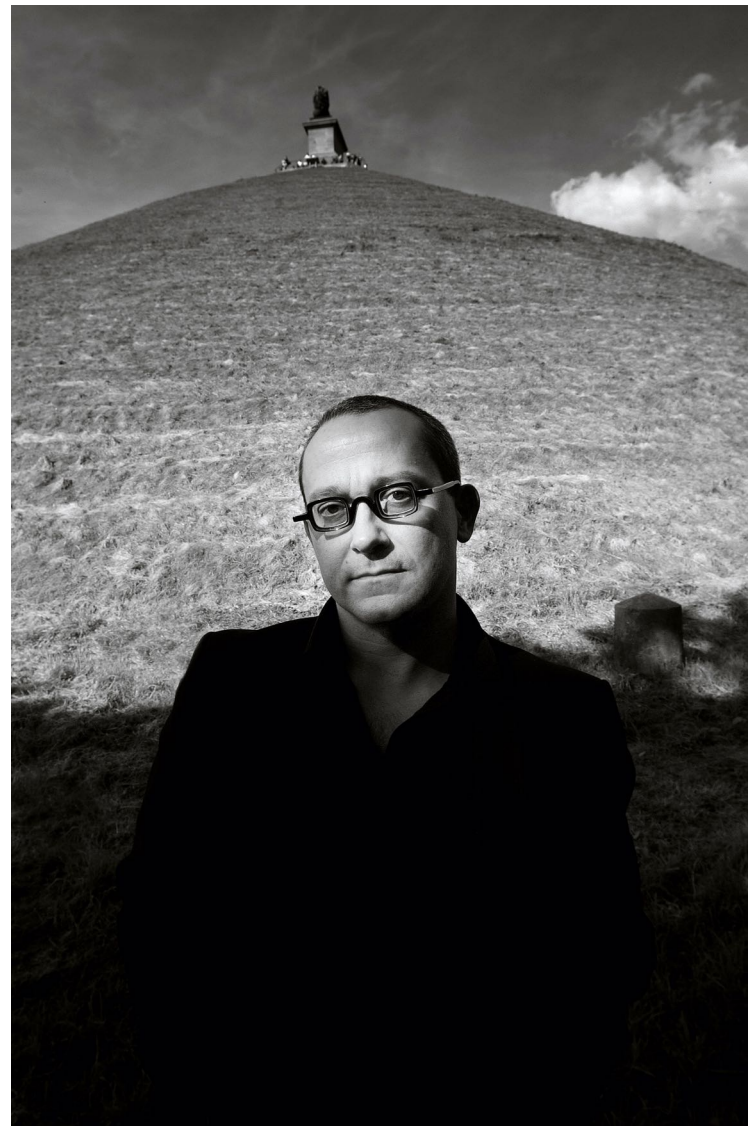
kunnen oprijzen of er juist in kunnen wegzakken, aldus nog meer betekenissen suggererend, van voetstuk tot valkuil. helaas wordt het installeren en beheren van dergelijke machinerie er nog ingewikkelder op. zeker als het gaat om een geavanceerd model dat nog nergens getest, laat staan in gebruik genomen is

perplex. zo hadden we naast de vrouw met de kokerrok staan kijken naar het podium waarin de schijf, met haar doorsnede van gemakkelijk tien, twaalf meter, begon te wentelen. eerst zeer langzaam, dan een stuk sneller. na een dikke minuut begon de schijf ook weg te zakken. langzaam maar moeiteloos en zwierig. het meest verbaazingwekkende was misschien nog dat er nauwelijks geluid te horen viel. alleen een gezoem als van een lichte bromfiets, heel in de verte. alsook, dichterbij, het wervelen van verplaatste lucht – of was dat inbeelding? toen de schijf een kleine meter was gezakt weerklonk er echter een akelig gekraak, ergens in de ingewanden onder het podium, waarna de schijf een paar keer wild schokte en toen knarsend stilviel. het gezoem van de bromfiets klonk meteen veel harder en veel dichterbij, het leek ineens ook om een half dozijn zware brommers te gaan, ze schakelden naar een steeds hoger toerental, gierden ijselijk en leken toen de geest te geven. de schijf trilde na in doodse stilte.

iedereen van onze equipe nam bloedzenuwachtig plaats, ofwel als toeschouwer in de zaal, ofwel – op aanwijzen van de conciërge – als technicus aan de nodige hendels en knoppen. tot ieders verbijstering, en al snel dolle vreugde, deed de schijf het perfect. ze zong zacht zoe-mend en gracieus in het rond en zakte vervolgens, waardig en zonder haperen, helemaal naar de laagste stand. daar bleef ze een tijdje lustig rondtollen, vervolgens

vertraagde ze en kwam ter afsluiting amper trillend tot stilstand. we juichten ons gek. toen kwam de omgekeerde beweging.

die begon al even gesmeerd en hoopvol. halverwege echter kraakte de schijf misselijkmakend luid, ze schokte niet alleen voor- en achteruit maar ze waggelde ook behoorlijk wild, de motoren of compressoren of wat het ook mochten zijn loeiden en gierden weer angstaanjagend, waarna ons kunstwerk met een onheilspellend gekras tot stilstand kwam. als er een acteur op had gestaan, dan was die ofwel weggekatapulteerd, ofwel was hij omgevallen, van de schijf af gerold en op de bodem van het ondertoneel neergesmaakt. vervaarlijk dicht bij de buitenste rail waarop het mechanisme van de schijf rondreed.

lanoye

--deze keer met:

matthias de koning, emma remmelts, vincent vanden-
berg, annette kouwenhoven, miranda prein, , margijn
bosch, erasmus mackenna, jan joris lamers. alexander
nieuwenhuis, florian diepenbrock, ea.

--verantwoording ligt bij:
open kunstenaarsvereniging
'de (eerste) republiek' (sinds 1992)
en 'de balie' (sinds 1982)

--inlichtingen:

<https://debalie.nl/>

<https://www.discordia.nl/>

<https://www.stan.be/>

<https://barreland.nl/>

<https://deroovers.be/>

<https://theatertroep.nl/>

cooperatielenz@gmail.com

wijverwachtenderepubliek maandag7november indebalie

--correspondentie:

[--riserv@gmail.com](mailto:riserv@gmail.com)